
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ІЗ РОЗВИТКУ НАВИЧОК УСНОГО МОВЛЕННЯ

УДК 378.14:811.111

Мочалова Н. С. (Mochalova N. S.)

Національний університет кораблебудування ім. адмірала С.О. Макарова

У статті проаналізовано типи завдань для самостійної роботи з розвитку навичок усного мовлення. Запропоновано завдання для роботи над автономними висловлюваннями та формування мовленнєвої компетенції.

Ключові слова: самостійна робота, мовленнєва компетенція, види мовленнєвої діяльності.

The article touches upon several types of tasks for self-study students' work in developing communication skills. Self-study tasks for independent speaking and communicative competence forming were introduced.

Key words: self-study work, communicative competence, speech activities.

Навчання усного мовлення іноземною мовою – одна із основних та найбільш складних практичних цілей навчання мови. Найважливіше тут – навчити студентів практично користуватись мовою, самостійно вирішувати різноманітні комунікативні проблеми за допомогою іноземної мови, тобто сформувати комунікативну компетенцію. Професійне та побутове спілкування має здійснюватись повноцінно, ефективно й природно.

Реформування в галузі освіти направлені на скорочення годин аудиторних занять та переміщення акценту на самостійну роботу студентів з оволодіння навчальним матеріалом. Слабкі, часто навіть не сформовані навички самостійної пізнавальної діяльності студентів призводить до зниження ефективності навчання та якості засвоєння знань. Найскладнішим завданням є формування у студента потреби й культури автономної продуктивної навчально-пізнавальної діяльності.

В сучасній науковій літературі присутні численні розвідки з питань психологічних та методичних засад організації самостійної роботи студентів з

розвитку навичок усного мовлення іноземною мовою (О. Бігич, О. Вєтохов, Т. Гусак, І. Зварич, В. Лобанова, О. Плотникова). Багато вітчизняних та зарубіжних дослідників (О.Н. Белова, Р.А. Гейзерская, Н.О. Герасименко, С.Г. Заскалета, Л.В. Михалева, А.А. Прохорова, О.В. Путистіна та ін.) відзначають невідповідність студента до самостійного оволодіння знаннями слабку мотивацію та погано формовані навички самоконтролю як одну із ключових проблем сучасної освіти.

Як показує практика, усне мовленнєве спілкування в "нашій освітній ситуації достатньо обмежене, тому самостійна практика в усному мовленні може реалізовуватись переважно за рахунок підготовки (підготовчої роботи) до майбутнього усного спілкування в навчальній аудиторії" [1]. З огляду на це, дослідники (Н.Л. Гончарова, С.Г. Заскалета, Л.В. Михалева та ін.) зазначають, що переважними видами самостійної роботи над мовою є читання, аудіювання та письмо. Тому метою цієї розвідки є аналіз існуючих та визначення нових типів завдань для самостійної роботи студентів, спрямованих на розвиток навичок усного мовленнєвого спілкування.

Як загальнометодичні [3], так і рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів із вивчення іноземної мови розподіляють її на такі типи: самостійна робота за зразком, відтворювальна самостійна робота та варіативна самостійна робота. Врахувавши розподіл мовленнєвої діяльності на чотири типи [5] та визначення блоків комунікативних умінь [4: 48], із застосуванням яких можна активізувати процес комунікації, можемо виділити ті, в рамках яких може проводитись самостійна робота студентів. Оскільки самостійна робота над діалогічним мовленням, через яке в основному й реалізується повсякденна комунікація, є практично неможливою, лівову частку завдань складатимуть вправи з підготовки до іншомовного спілкування, перш за все, на розвиток мовленнєвого слуху (Н.Л. Гончарова), а також підготовка різноманітних переказів, монологічних висловлювань тощо.

У зв'язку з цим можна виділити чотири типи завдань для самостійної роботи над розвитком усного мовлення. Завдання репродуктивного характеру, яким надаємо перевагу на початковому етапі оволодіння мовою складають

перший тип, хоча поступовий перехід до творчих завдань, що дозволяють забезпечити реальну самостійність студента, необхідний для досягнення повноцінної й ефективної підготовки майбутнього спеціаліста. Багаторазове, з опорою на аудіотекст повторення слів, фраз, діалогів, а пізніше коротких текстів різних стилів, тобто продукування несамостійних за формою та змістом висловлювань є необхідними завданнями для розвитку усномовленнєвих навичок на початковому етапі. Щоб володіти іноземним розмовним мовленням, необхідні знання фонетики, лексики, синтаксису та мовленнєвого етикету, тобто всім багатством мовних знань, без якого неможливе спілкування іноземною мовою.

Слід зазначити, що комунікативна компетенція в галузі іноземної мови не обмежується лише достатнім рівнем мовних знань. За висловлюванням Д. Хаймза, "комунікативна компетенція – це те, що потрібно знати мовцеві для здійснення комунікації в культурнозначущих обставинах". Освоєння іншомовної культури не обмежується лише вивченням етикетних формул, сталих фраз та розмовних кліше.

Засвоєння культурного підґрунтя та його проекція на мову й мовлення є важливою умовою для формування комунікативної компетенції студента. Корисними для самостійної роботи студентів можуть бути завдання із використанням англійських прислів'їв, особливо таких, які містять реалії та передають лінгвокультурологічну специфіку англійської мови: самостійне тренування вимови звуків (наприклад, /I/ та /i:/: *A friend in need is a friend indeed*) та сукупностей звуків (наприклад, *Trust me not at all or all in all*), інтонаційних моделей англійської мови (наприклад, *As snug as a bug in a rug*) та їх комбінацій в реченнях різних комунікативних типів (наприклад, *Don't trouble trouble until trouble troubles you. It only doubles troubles and troubles others too*).

Другий тип – завдання, які включають в себе продукування несамостійних за формою, але самостійних за змістом висловлювань: продукування власного висловлювання за зразком, висловлювання із використанням готових форм, штампів, кліше. На цьому етапі також будуть ефективними вправи на засвоєння інтонаційних моделей англійської мови: складання міні-діалогів із

використанням готових фраз або складання діалогів за зразком із використанням фраз, побудованих за певними інтонаційними моделями. Завдання першого й другого типу мають бути спрямованими на подолання мовних труднощів студентів, ліквідацію обмеженості мовних засобів, якими вони володіють.

Завдання *третього* типу включають в себе вправи на продукування висловлювань самостійних за формою, але несамостійних за змістом: переказ змісту текстів різних стилів та жанрів, прослуховування великих за обсягом текстів із подальшим коротким усним викладом їхнього змісту, складанням плану чи вилучення конкретної інформації. В якості підготовчого етапу для розвитку монологічного мовлення такі вправи можуть бути корисними ще й тим, що студенти мають змогу засвоїти нову інформацію, яка згодом допоможе покращити змістове наповнення спонтанних непередбачених висловлювань.

Робота над висловлюваннями, самостійними за формою та за змістом, породжуючи які студенти самостійно знаходять об'єкт для говоріння та висловлюють власні думки, складає *четвертий* тип вправ. Цей найвищий етап оволодіння мовленням є дещо проблематичним для студентів молодших курсів, оскільки небагатий власний досвід не дає студентам можливості вільно продукувати висловлювання на будь-яку тему. В такому випадку ми вважаємо доцільним завдання типу "speech-making": студентам пропонують декілька глобальних напрямків ("Friendship", "Responsibility", "Self-discipline", "Perseverance" тощо), в межах яких вони самостійно обирають вузьку тему і продукують висловлювання, спочатку підготовлені (самостійна робота), потім спонтанні (робота на занятті). Також ефективною для розвитку усного мовлення є проектна робота, критерії якої активно розробляються вітчизняними й зарубіжними дослідниками. Подібні завдання є корисними для посилення самомотивації студентів, оскільки позитивні результати сприяють ефективному засвоєнню знань шляхом самостійної роботи.

Отже, формування комунікативної компетенції студентів, розвиток навичок усного мовлення має здійснюватись комплексно, із включенням як роботи під керівництвом викладача, так і самостійної роботи із елементами самоконтролю.

Література

1. Организация самостоятельной работы студентов в профессионально ориентированном обучении иностранным языкам: (Материалы международной заочной конференции "Актуальные проблемы науки и образования") [Электронный ресурс] / Гейзерская Р.А. // Материалы международной заочной конференции "Актуальные проблемы науки и образования". Серия "Гуманитарные науки". Выпуск 1. Ставрополь: СевКавГТУ, 2009. – 172с. – Режим доступа до журн.:

http://science.ncstu.ru/conf/past/2009/apno/probl_lingv/10.pdf

2. Критерії ефективності організації самостійної роботи студентів з іноземної мови професійного спрямування: [Електронний ресурс] / Герасименко Н.О. Режим доступа до журн.:

http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Npdntu/ppp/2009_3/gerasimenko.pdf

3. Михалева Л.В. Формы организации самостоятельной работы студентов в условиях коммуникативного обучения иностранным языкам/ Л.В.Михалева// Вестник Томского государственного университета (общенаучный периодический журнал). – Июнь 2006 – № 291. – Серия "Филология".

4. Столяренко О. Використання нетрадиційних методів комунікативного спілкування у навчанні англійської мови / Оксана Столяренко // Рідна школа: Щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2006. – №5. – С. 47-49

5. Некоторые вопросы по обучению неподготовленной устной речи: (Образовательный портал "Русский язык"). [Электронный ресурс] / Тузова Т.А. Режим доступа: <http://ruslang.edu.ru/biblos/medod/267/>